

עולא פירש מחלוקתם, האם חוששים ללעז אם לאו.

א. לפירש"י, המדובר בתביעת הבעל להפסיד כתובתה. והמחלוקת היא האם חוששים שמא יבואו עדי זנות מתוך פרסום הענין, ויהא כאן דין נפשות, על כן צריך כ"ג, או אין חוששים. ולפרוש רבנו תם מדובר שהאב תובע מאה סלעים מהבעל, שעדיו מוכחשים ע"י עדים או שלא כיוונו עדותם, ולדעת חכמים חוששים שמא יביא הבעל עדים כדבריו ויצטרכו לדון בכ"ג, ואם ידונו עתה בשלשה, אולי יצא לעז על הדיינים הראשונים. לרבנו תם, אין כל מקור לכך שלתביעת הבעל יצטרכו כ"ג. וגם אין צורך בשלשה מומחין אלא די בהדיוטות. [וכן לפירש"י כתב הר"ן שצריך שלשה מומחין, כדי שאם יבוא הדבר לנפשות, יוכלו אלו השלשה להמשיך לדון. ולפי"ז צריך שלשה הראויים לדון ד"ג. משא"כ לרבנו תם].

ב. לעולא, כאשר הוזמו עדי הבעל, לדברי הכל אין אנו חוששים שמא יביא עדים אחרים כדבריו, ולכך די בשלשה גם לחכמים (כמבואר בברייתא 'תבעו ממון — בשלשה'). והמאירי נקט שאפילו הוזמו, כל עוד לא נענשו בהריגה, חוששים שמא יביא הבעל עדי זנות אחרים [כדי להציל את הווממין] וצריך בית דין של כ"ג.

רבה (י רבא) העמיד מחלוקתם באופן שנאספו כ"ג דיינים לדון דיני נפשות, ונתפזרו (לפרש"י, הבעל לא מצא עדים. לתוס' — מדובר בתביעת האב, כגון שהזים את עדי הבעל, ונתפזרו הדיינים מסיבה כלשהי) — האם דנים את ענין הממון בשלשה, או חוששים לכבודם של ראשונים שלא לדון בלעדם כיון שהתחילו לישב בדיון זה. [אבל בלא אוקימתא זו, לדברי הכל די בשלשה — שאין חוששים ללעז].

ועוד בארו שאר אמוראים לפירש מחלוקתם באופנים מסוימים שיש בהם מחלוקת האם קיימת אפשרות שידונו למיתה אם לאו — כגון בהתראה ללא הזכרת העונש המסויים (אביי); באשה חברה שלא התרו בה (רב פפא); שנמצא אחד מן העדים קרוב או פסול (רבנא); התרו בה אחרים ולא העדים; הוכחשו העדים בבדיקות ולא בחקירות.

רב אשי העמיד כשהתרו בה למלקות ולא למיתה, ונחלקו במחלוקת רבי ישמעאל וחכמים האם דיני מלקות בשלשה או בכ"ג.

[לאותם פירושים, באופן שאפשר להגיע לידי מיתה, לדברי הכל צריך כ"ג, שחוששים ללעז ולכבודם של ראשונים. כן אמר אביי, ומשמע שהוא הדין לשאר האוקימתות. עתוס'].]

הרמב"ם (סנהדרין ה,ג; נערה בתולה ג) פוסק שמתחילה דנים דין מוציא שם רע בעשרים ושלשה, ובפני הבית דוקא. ואם לא נאמנו דברי הבעל ובא האב לתובעו קנס — דינו בשלשה. [פסק כחכמים וכפירוש עולא שחוששים ללעז, כפרש"י. עפ"י כסף משנה]. ואילו המאירי נקט להלכה כרבי מאיר שאין לחוש לא ללעז ולא לכבודם של ראשונים ודי בשלשה דיינים כל שתביעת הבעל אינה אלא על ממון.

דף ט

יב. א. שלשה עדים או יותר, שנמצא אחד מהם קרוב או פסול — האם בטלה כל העדות או שמא קיימת היא בשאר?

ב. עד שהצטרף לשני עדים להעיד עדות, והוזמו שלשתם — האם חייב בעונש עדים זוממים?
ג. העובר עבירה שיש בה מיתת בית דין, והותרה שלא על פי עדי, מה דינו?

א. נמצא אחד מהעדים קרוב או פסול — עדותם בטלה. כן דרש רבי עקיבא מהקש שנים עדים לשלשה. ואפילו הם מאה (עדים). וגם תנא קמא אינו חולק על רבי עקיבא בדין זה (ר"ן). ויש מי שצדד שחולק. ע' בהגהה שבחדושי הר"ן.

לדברי רבי יוסי (וכן פסק שמואל במכות ו), אין הדברים אמורים אלא בדיני נפשות, אבל בדיני ממונות — תתקיים העדות בשאר. רבי אומר: אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות. ובזמן שהתרו בהם (פרש"י): הפסולים התרו עם הכשרים בעברייך, בדיני נפשות שצריך התראה, אבל לא התרו — לא בטלה העדות כולה. (וכן פסק רב נחמן שם. וכן הלכה).

א. לפי המבואר במסכת מכות (ו), רבי יוסי פוסל אפילו לא נתכוונו הפסולים להעיד בשעה שראו. ורבי חולק ופוסל רק כשנתכוונו להעיד.

ואם הכשרים נתכוונו להעיד לבדם ללא הפסולים — אין כאן צירוף עדות ולא נפסלו הכשרים (עתוס' מכות). ולהר"ף, אין קרוב או פסול פוסלים את השאר אלא אם הכשרים ידעו על כך שהפסול מעיד עמהם.

ב. לפרש"ם (בב"ב ק"ג: וכן היא שיטת הרמב"ם, רש"י ורמ"ה), אפילו לא העיד הפסול אלא רק נתכוון להעיד כשראה — הריהו מצטרף עם שאר העדים לפסולם. ור"י חולק וסובר שאין הפסולים פוסלים אלא אם העידו בבית דין, גם אם העידו בנפרד מן הכשרים (וכ"ד הרא"ש. וכן נראה דעת רמב"ן רשב"א ור"ן).

ויש אומרים שרק בקדושין וגירושין, שהעדים נצרכים לקיום הדבר, פוסלים אפילו בראיה לבדה, שאז היא שעת חלות העדות. לא כן בשאר עדויות שהכל תלוי בהגדתם בב"ד (עפ"י הרא"ה — מובא בריטב"א קדושין מג. וע' קצה"ח לו, א).

הש"ך (לו סק"ח) נקט לעיקר כשיטה ראשונה, וכתב שכן מורים פשוטות הדברים במשנה ובגמרא. ואולם בספר זכר יצחק (יג יט) כתב לדחות ראיותיו, ודעתו שיש לחוש להלכה לדעת הפוסלים רק כשהעיד בב"ד. ונסתפק (יח) כשהעידו בנפרד או בבית דין אחר, הואיל ואינם מצטרפים בדיני נפשות [וכן בקידושין, להר"ן], אפשר שאין הפסול פוסל את הכשר.

ג. התוס' נקטו שלרבי יוסי שאמר שצריך שהעדים עצמם יתרו, אין דין 'נמצא אחד קרוב או פסול' אמור אלא באותם שהתרו.

ב. עד שהצטרף לשנים והוזם עמם — נענש כמותם (שנים עדים או שלשה — הוקשו להדדי. רבי עקיבא). [אם כן ענש הכתוב את הניטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה, אל אחת כמה וכמה שישלם שכר את הניטפל לעושה מצוה כעושה מצוה].

א. לדברי רבי שמעון, אין השלישי נידון בעונש עד זומם אלא אם העיד עם שנים האחרים בתוך כדי דיבור, אבל לאחר מכן פטור (תוס' עפ"י מכות ה).

ב. כתבו התוס': נראה שלדברי רבי יוסי שאין חיוב מיתה בהותרה מפני עדים, אפילו הוזמו כולם אין נענשים אלא אותם שהתרו.

ג. רבי יוסי אומר: לעולם אינו נהרג עד שיהו פי שני עדי מותרים בו (על פי שנים עדים). וחכמים חולקים. לפי אפשרות אחת בגמרא, אפשר שרבי מאיר וחכמים דמתניתין גם חולקים בדבר זה.